

Ed Nijpels
Nooit wachten op later

opgetekend door Thomas van den Bergh

Alfabet Uitgevers

2022

Copyright © 2022 Ed Nijpels
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagbeeld Lenny Oosterwijk
Typografie binnenwerk CeevanWee, Amsterdam
Research Denise Ghering
Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van
Sebes & Bisseling Literary Agency te Amsterdam

ISBN 978 90 213 4133 0

NUR 321

alfabetuitgevers.nl

Alfabet Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Woord vooraf

De afgelopen jaren is mij verschillende malen gevraagd om het verhaal van mijn politieke loopbaan te boek te stellen. Lange tijd was ik er nog niet aan toe om terug te kijken. Een bestuurder als ik leeft in het nu en denkt aan de toekomst. Bestuurders zijn gewend om direct te reageren op de wereld om hen heen. De actualiteit bepaalt hun agenda.

Maar nog niet zo lang geleden lag er alwéér een rouwkaart van een voormalige collega in de bus. Ik besepte opeens dat steeds meer mensen wegvallen die de politieke arena de afgelopen decennia kleur hebben gegeven. Zij zijn de getuigen van een aantal gebeurtenissen waarvan het precieze verloop nooit exact is opgeschreven.

Daarom ben ik toch aan dit boek begonnen. Niet om oud-collega's te bekritisieren zonder dat zij iets kunnen terugzeggen, of om op basis van wijsheid achteraf alsnog mijn gelijk te halen of om ingewikkelde politieke beschouwingen af te leveren. Wel hoop ik een kijkje in de politieke keuken te bieden, en de mooie onderdelen, maar ook de schaduwkanten van het openbaar bestuur te kunnen belichten.

Ben ik daar de geschikte persoon voor? Dat mag de lezer bepalen. Ik heb in ieder geval één voordeel: een zeer compleet papieren archief. Ik heb bijna alles uit mijn politiek-bestuurlijke loopbaan bewaard, van gespreksnoti-

ties tot kattedellets, van knipsels uit de schoolkrant tot de notulen van de eerste vergaderingen van de JOVD-afdeling Bergen op Zoom.

Als je meer dan vijftig jaar actief bent geweest in het openbaar bestuur, is het onmogelijk alles te beschrijven. Ik heb dus een selectie moeten maken. Die selectie had ook anders kunnen uitpakken. Maar hoe dit boek ook zou zijn samengesteld, de kern zou steeds hetzelfde zijn: de beschrijving van een stuk Nederlandse parlementaire geschiedenis, vermengd met het persoonlijke verhaal van een politicus die op jeugdige leeftijd het Haagse strijdpark betreedt. Het is mijn streven geweest zo eerlijk mogelijk te schetsen wat dat met mij heeft gedaan – de overwinningen evengoed als de nederlagen, de waardering naast de eenzaamheid.

Zo ben ik aan de slag gegaan. Het resultaat van mijn arbeid hebt u nu in handen. Ik hoop dat de lezer van dit boek veel te weten komt over het klimaatbeleid, over liberale politiek, over carnaval, over Friesland en Brabant, over het voorzitten van adviescommissies, over de VVD en over het verzamelen van elektrische treinen. Al die elementen vormen samen, als het goed is, het portret van mij, Ed Nijpels.

I

Het schoolplein is vol rennende en gillende kinderen. In het midden van het gewoel sta ik, voorovergebogen, met mijn handen op mijn blote knieën en het geluid van mijn gierende adem in mijn oren. Net was ik nog krijgertje aan het spelen en nu is het opeens alsof zich een ijzeren klem om mijn borstkas heeft gesloten. Ik probeer uit alle macht lucht te happen, meer lucht, maar mijn luchtpijp wordt afgeknepen, ik stik, ik denk dat ik ga flauwvallen.

Ik ken dit gevoel. Mijn moeder heeft me uitgelegd dat het een astma-aanval heet. Als ik zo'n aanval krijg moet ik mijn astmapomp op mijn mond zetten, knijpen, en tegelijk zo diep mogelijk inademen. Dan ontspannen mijn spieren. Maar de astmapomp ligt in het lokaal in mijn schoolbank en ik sta hier, midden op het plein.

De afstand naar het lokaal lijkt haast onoverbrugbaar. Toch strompel ik in de richting van de deur, nog steeds bang dat ik onderweg tegen de grond zal gaan. Zo snel mogelijk moet ik een puf nemen, houd ik mezelf voor. De astmapomp is mijn redding.

'Wat gaan wij doen?' Bij de schooldeur staat directeur Daniëls, de armen over elkaar. 'Als het speelpauze is, moet iedereen buiten blijven, dat weet je toch, Edje?' Piepend en stotterend weet ik uit te brengen dat ik een astma-aanval heb. 'Binnen ligt mijn medicijn.' Ik voel me licht in mijn hoofd en een beetje misselijk. 'Alstublieft? Wilt u me binnenlaten?'

Het moment dat ik even later de verstuiver aan mijn mond zet, voelt als een verlossing. Alsof ik na een urenlange bergbeklimming eindelijk de top heb bereikt. De klem gaat van mijn borst, mijn hartslag komt tot rust. Ik zak neer in mijn schoolbank, leg mijn bezwete hoofd op mijn armen. Deze heb ik ook weer overleefd.

Dit zal een van mijn vroegste herinneringen zijn. Een astma-aanval op de lagere school: de Petrus Canisius in Bergen op Zoom. Het overkwam mij regelmatig, op voor mij onvoorspelbare momenten. Dat gevoel van extreme benauwdheid, van paniek, in wezen een vorm van doodsangst, zal ik nooit vergeten. Mijn astmapomp had ik altijd bij me. Dat was een rubberen bal met een soort glazen mechanisme eraan vast, waarin je een middel deed met de naam ‘dyspnoe-inhal’. Je pompte een paar keer en dan verwijdden je bronchiën zich weer.

Medici beschouwen dyspnoe-inhal tegenwoordig als een paardenmiddel, dat je niet zomaar aan kleine kinderen zou moeten voorschrijven. Maar ik had destijds het gevoel dat het mijn leven redde. Ik heb met dat ding rondgelopen tot ver in mijn studietijd. Het was zelfs zo erg dat ik de trein terug naar huis nam als ik op weg naar Utrecht ontdekte dat ik mijn astma-pomp was vergeten. Want zat ik zonder, dan wist ik helemáál zeker dat ik er ’s nachts last van zou krijgen. Voor een deel is het psychologie. Als dat ding eenmaal naast me op mijn nachtkastje lag, sliep ik als een roos en had ik nergens last van.

Astma is een eenzame ziekte. De hele familie kan om je heen staan en bij je betrokken zijn, maar die aanvallen moet je toch in je eentje opknappen. Dat bezorgde mij

als jongetje van vijf, zes al vroeg een sterk ontwikkeld verantwoordelijkheidsgevoel. Ik leefde met die angst, maar de andere kant van de medaille was dat ik al vroeg leerde dat je je angsten kunt overwinnen als je er niet voor wegloopt, maar het monster recht in de bek kijkt.

Die rotziekte, die samenviel met een ernstige vorm van stotteren, heeft mijn jeugd voor een niet onbelangrijk deel bepaald. Astmatisch zijn betekent dat je niet goed kunt sporten, dat je niet hard kunt rennen, en dat je dus een beetje onderaan de ladder staat van de hiërarchie in de klas en op straat. Als wij met buurjongens gingen voetballen, werd ik, het astmasukkeltje, als voorlaatste gekozen. De laatste was Johnny Tuinder, het sukkeltje-met-bril.

Binnen mijn gezin, waar ik tot de jongsten behoorde, was het niet anders: de kleintjes telden niet echt mee. Zo heb ik mij, zittend aan de eettafel, luisterend naar het drukke gediscussieer van mijn oudere broers en zussen in de voorkamer, ontwikkeld tot een vrij stil, beschouwend ventje. Een einzalgängertje. Maar anders dan wat je misschien zou verwachten, voelde ik mij op dat soort solitaire momenten intens gelukkig.

Want gelukkig was mijn jeugd zeker. Ik groeide op in Bergen op Zoom, een oud vestingstadje met een prachtig historisch centrum. Samen met Den Bosch vind ik het nog altijd de mooiste Brabantse stad. In mijn jeugd woonden er zo'n veertigduizend mensen, tegenwoordig is het iets groter. De bevolking is grotendeels katholiek en in mijn tijd werd dat geloof nog actief beleefd, bijvoorbeeld met de jaarlijkse Maria-omwegang. Dat is het moment dat wordt herdacht dat Bergen op Zoom rede-

lijk ongeschonden uit de Tweede Wereldoorlog tevoorschijn is gekomen.

De nazi's hadden in het laatste oorlogsjaar tientallen kerktorens opgeblazen in het Brabantse land. De toenmalige deken, een soort opperpastoor, heeft in '44 de openbare gelofte afgelegd dat er ieder jaar een optocht ter ere van Maria zou plaatsvinden, als Bergen op Zoom gespaard zou blijven. En zo is het gegaan. Ieder jaar in augustus staan tienduizenden mensen langs de route van een dankstoet ter ere van Maria. Er lopen allerlei figuren in de stoet, verkleed als Jozef, Maria, Jezus, Abraham, Mozes, of als herder, in totaal wel achthonderd mensen die Bijbelse taferelen tonen.

Ik houd van Bergen op Zoom, van de gemoedelijke sfeer, van de creatieve mensen die er wonen. Er is een overvloed aan jazzorkestjes en dweilorkesten, er wordt toneel gespeeld, en er worden musicals uitgevoerd. De stad had in mijn tijd percentueel gezien de meeste muziekschoolleerlingen van heel Nederland. Vooral met carnaval komt die creativiteit tot uiting. Carnaval in Bergen op Zoom, dat is iets heel speciaals. Ik zal daar verderop uitgebreider op ingaan.

De bewoners zijn door de bank genomen opgewekt en positief ingesteld, net als ikzelf. De bijnaam van Bergen op Zoom luidt niet voor niets 'het jubelstadje aan de Schelde', gemunt door schrijver Anton van Duinkerken, zelf ook Bergenaar. Hoewel ik de halve wereld heb bereisd en veel grote en prachtige metropolen heb bezocht, keer ik altijd met liefde terug naar Bergen op Zoom.

Ik ben er overigens niet geboren, mijn wieg stond in Den Helder. Mijn vader had daar een textielwinkel. Maar

omdat ik, twee van mijn oudere broers en een zusje astmatisch waren en last hadden van de zilte zeelucht, hebben mijn ouders in 1953 hun boeltje gepakt en zijn naar het zuiden verhuisd.

Mijn vader, Dees Nijpels, was afkomstig uit een groot katholiek gezin met elf kinderen. Hij was een echte middenstander, een ondernemer die handelde in textiel. Geen haute couture, maar spul voor de dagelijkse behoeftigheden, alles van washandjes tot onderbroeken en van theedoeken tot hemdjes. Het mooie van die categorie textiel is dat er altijd business voor is, of het nu economisch mee- of tegenzit. Bovendien was hij een fantastische marketeer *avant la lettre*. Hij verzong altijd gekke stunts om zijn handel te bevorderen.

Zo stond er op een dag in onze plaatselijke Albert Heijn opeens een rek met sokken en handdoeken. Mijn vader was daar natuurlijk niet blij mee. Als AH in het textiel gaat, besloot hij, dan ga ik in het voedsel. Hij kocht een grote partij koffie en bedacht een actie: bij een aankoop van tien gulden krijgt u er een pak koffie voor een dubbeltje bij. Dat leidde tot een hausse aan landelijke publiciteit: 'Middenstander neemt het op tegen Albert Heijn'. En hij kreeg natuurlijk de Economische Controledienst achter zich aan, want hij verkocht een branchevreemd product.

Mijn eigen gevoel voor publiciteit heb ik zonder twiifel van mijn vader. In de plaatselijke pers liet hij altijd opvallende advertenties afdrukken. 'Koop een boerenkiel en krijg een petje voor 1 cent' in carnavalstijd. Of 'Voor iedere tien meter band een klosje garen naar keuze'. Door dergelijke acties kende iedereen hem in Bergen op Zoom en omstreken.

Hij was een slimme ondernemer, die zich geen knollen voor citroenen liet verkopen. Toen hij bij de koffiebrander in Den Bosch op bezoek was, zag hij dat de koffiebonen voor roodmerk, zilvermerk en goudmerk allemaal uit dezelfde grote bak kwamen. Toen eiste hij dat hij voortaan alleen nog goudkleurige verpakkingen kreeg geleverd, voor de prijs van roodmerk.

Eigenzinnig was hij ook. Hij had een aantal winkels in Bergen op Zoom, Roosendaal, Breda en Tilburg, de zaken gingen goed, maar omdat hij werd belazerd door zijn eigen personeel, heeft hij begin jaren zestig van de ene op de andere dag al zijn winkels verkocht. Hij was het beu.

Toen ging mijn vader in hoteltextiel handelen. Hij had in Duitsland grote partijen ongebleekt katoen gekocht, die hij in verschillende pakhuizen in Bergen op Zoom had opgeslagen. Daar had hij ook een miljoen meter band en kant liggen.

Zo kwam hij in het vastgoed terecht. Op een gegeven moment begon hij in pandjes te handelen. Hij had pandjes in Bergen op Zoom, in Middelburg en één in Rotterdam. Op zeker moment bezat hij in Bergen op Zoom een halve winkelstraat met wel zeven of acht panden. Maar hij bleef minstens één dag per week handelen in kant en band, in een winkeltje in de Blauwehandstraat. Dat heeft hij tot zijn drieëntachtigste volgehouden. Hij wilde in contact blijven met zijn klandizie, daar genoot hij van. De mensen in Bergen op Zoom wisten: als je band of kant wilt hebben, moet je bij Dees Nijpels zijn. De dames mochten dat zelf afmeten. Geregeld pakte die meter kant of band dan een stukje langer uit, maar dat interesseerde hem niet. Mijn vader wilde per se bezig blijven, tot het bittere eind.